

Postoje občanů k prezidentskému úřadu - leden 2014

Technické parametry

Výzkum:	<i>Naše společnost, v14-01</i>
Realizátor:	<i>CVVM, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
Projekt:	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
Termín terénního šetření:	<i>13. – 20. 1. 2014</i>
Výběr respondentů:	<i>Kvótní výběr</i>
Kvóty:	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
Zdroj dat pro kvótní výběr:	<i>Český statistický úřad</i>
Reprezentativita:	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
Počet dotázaných:	<i>1105</i>
Počet tazatelů:	<i>262</i>
Metoda sběru dat:	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
Výzkumný nástroj:	<i>Standardizovaný dotazník</i>
Otázky:	<i>PI.8, PI.9, PI.10, PI.11, PI.19, PI.41</i>
Zveřejněno dne:	<i>11. února 2014</i>
Zpracoval:	<i>Naděžda Čadová</i>

V lednovém šetření se Centrum pro výzkum veřejného mínění SOÚ AV ČR, v.v.i., více zaměřilo na postoje českých občanů k úřadu prezidenta České republiky. Zjišťováno bylo mínění o způsobu volby prezidenta, jeho poměru k politice, vztahu k vládě a jejímu jmenování, ale také názor občanů na postavení prezidenta v zahraniční politice a na to, jakými otázkami se z titulu své funkce má zabývat. Získaná informace odráží změny v postojích související s roční zkušeností českých občanů s první přímou volbou prezidenta.

Tabulka 1: Kdo by měl volit prezidenta? (v %)¹

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
všichni voliči	57	68	57	60	64	67	60	61	73	67
parlament	20	16	23	23	18	18	17	16	11	12
širší shromáždění volitelů	12	11	11	10	10	10	13	13	11	14

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost* 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

¹ Znění otázky: „Který z běžně užívaných způsobů volby prezidenta je podle Vás nejvhodnější pro Českou republiku? Volba parlamentem, tj. poslanci a senátory současně, volba širším shromážděním volitelů (např. poslanci, senátory a krajskými zastupiteli), nebo volba všemi voliči?“

Ve veřejnosti dlouhodobě jednoznačně převládá názor, že by prezidenta měli volit všichni voliči (viz tabulku 1). Pro přímou volbu prezidenta se v aktuálním šetření vyjádřilo 67 % respondentů. V porovnání s výzkumem realizovaným v březnu 2013, kdy byl podíl zastánců přímé volby zatím nejvyšší za celé sledované období (tj. od roku 2002), došlo k jeho poklesu o 6 procentních bodů. Podíl příznivců přímé volby ale zůstává vyšší, než tomu bylo v letech 2011 a 2012. Pro alternativní způsoby volby prezidenta se vyslovuje výrazně méně lidí: asi desetina populace (12 %) by byla pro volbu parlamentem, 14 % dotázaných se vyslovilo pro volbu širším shromážděním volitelů.

Přímá volba prezidenta má podporu napříč celou českou společností. Mezi zastánce přímé volby prezidenta však častěji patří respondenti, kteří sami sebe na škále politické orientace řadí jednoznačně na levici a podle stranických preferencí voliči KSČM. Pro volbu prezidenta parlamentem se vyslovují častěji lidé s orientací na pravý kraj politického spektra a voliči TOP 09. Vyšší podporu přímé volbě vyjadřují také ti, kdo důvěřují prezidentovi, zatímco ti, kdo mu nedůvěřují, jsou ve zvýšené míře pro volbu parlamentem.

Tabulka 2: Osoba vhodná pro výkon funkce prezidenta (v %)²

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
nezáleží na tom	32	41	30	38	33	29	33	40	36
politik mimo strany	37	35	41	37	37	37	35	30	36
člověk mimo politiku	19	12	19	15	20	19	20	17	16
člen strany	4	6	5	4	4	5	5	7	6
předseda strany	2	1	1	2	2	3	2	2	3

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost 13. – 20. 1. 2014*, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podle více než třetiny českých občanů (36 %) nezáleží na tom, zda má osoba vykonávající funkci prezidenta nějaké předchozí politické zkušenosti, ať již ze stranické politiky, nebo mimo ni. Shodný podíl dotázaných (36 %) vyjádřil názor, že prezidentem by se měl stát politik, ale zároveň by mělo jít o člověka, který není členem žádné politické strany. 16 % oslovených se domnívalo, že prezidentem by měl být člověk, který nikdy nebyl v politice. Pouze necelá desetina českých občanů (9 %) věří, že prezidentem by měl být člověk se zkušenostmi ze stranické politiky, když 6 % vyjádřilo názor, že by mělo jít o člena politické strany a podle 3 % dokonce o předsedu některé z politických stran.

V porovnání s posledním šetřením realizovaným v březnu 2013, tedy krátce po první přímé volbě prezidenta v ČR, vzrostl o 6 procentních podíl dotázaných, kteří se domnívají, že prezidentem by měl být politik stojící mimo stranickou politiku, a naopak o 4 procentní body poklesl podíl respondentů, podle nichž na předchozích politických zkušenostech v případě prezidenta nezáleží.

Z hlediska sociodemografických charakteristik neexistují mezi zastánci jednotlivých názorů výraznější rozdíly, pouze lidé, kteří sami sebe na škále levice-pravice politicky řadí k levici, častěji vyjádřili názor, že je lhostejné, zda prezidentem je člověk nějak spojený s politikou, nebo nikoli.

² Znění otázky: „Jaký typ osoby je podle Vás osobně nejvhodnější pro vykonávání funkce prezidenta? Člověk, který nikdy nebyl v politice, politik, který není členem žádné strany, člen politické strany, předseda politické strany, nebo na tom nezáleží?“

V lednovém šetření jsme dále zjišťovali, jakými otázkami by se prezident podle veřejnosti z titulu své funkce měl zabývat, zda spíše obecnějšími otázkami politické kultury, morálky, apod., anebo i problémy konkrétního charakteru (viz tabulku 3).

Tabulka 3: Jakým otázkám se má prezident věnovat? ³ (v %)

	únor 2004	duben 2004	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
měl by se trvale věnovat i řešení konkrétních otázek	42	41	30	32	34	33	36	44	33
měl by se věnovat řešení konkrétních otázek, ale jen ve výjimečných případech	34	36	43	40	41	43	40	38	44
měl by se věnovat obecnějším otázkám morálky a podobně	21	21	22	20	18	15	18	13	17

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Pouze necelá pětina české veřejnosti (17 %) se domnívá, že prezident by se měl věnovat pouze obecnějším otázkám morálky a podobně a nikoliv konkrétním záležitostem. Většina českých občanů od prezidenta naší země očekává, že se bude věnovat také řešení konkrétních otázek, i když převažující část veřejnosti (44 %) si myslí, že by k tomu měl přistupovat pouze ve výjimečných případech. Třetina dotázaných (33 %) vyslovila názor, že řešení konkrétních otázek by se měl český prezident věnovat trvale.

V porovnání s šetřením realizovaným v březnu 2013 výrazně poklesl podíl dotázaných, kteří věří, že řešení konkrétních otázek by se mělo stát trvalou součástí agendy prezidenta, a to o 11 procentních bodů. O 6 procentních bodů více lidí si naopak myslí, že řešením konkrétních záležitostí se má prezident zabývat pouze výjimečně. Mírně také vzrostl podíl dotázaných (o 4 procentní body), podle kterých se má prezident věnovat pouze řešení obecnějších otázek morálky a podobně. Rozložení názorů české veřejnosti na to, co má být náplní práce prezidenta, je tak v současnosti podobné jako tomu bylo v rozmezí let 2007 až 2012.

Mezi zastánce trvalých zásahů prezidenta do řešení konkrétních otázek patří častěji lidé, kteří se na škále levice-pravice sami zařazují na levou stranu politického spektra, a z hlediska stranických preferencí se jedná zejména o potenciální voliče KSČM. Naopak respondenti, kteří se sami zařazují na pravou stranu politického spektra, se častěji přiklánějí k názoru, že prezident by měl do řešení konkrétních otázek zasahovat pouze výjimečně. Stejný názor se častěji objevoval také u lidí s vysokoškolským vzděláním. Příznivci TOP 09 se častěji domnívají, že prezident se má především věnovat obecnějším otázkám morálky apod. I zde existuje výrazná diference z hlediska důvěry prezidentovi – ti, kdo mu důvěřují, jsou pro jeho aktivní působení v konkrétních otázkách, a naopak ti, kdo mu nedůvěřují, chtějí, aby se věnoval obecnějším otázkám morálky a podobně.

Lednové šetření CVVM se dále zaměřilo na vztah prezidenta a vlády (viz tabulku 4). Nadpoloviční většina (55 %) českých občanů se domnívá, že prezident má do činnosti vlády zasahovat pouze v omezené míře. Tři z deseti oslovených (29 %) pak vyslovili názor, že do činnosti vlády by prezident neměl zasahovat vůbec. Jen desetina českých občanů (12 %) věří, že prezident by měl činnost vlády přímo řídit.

³ Otázka: „Má podle Vás prezident republiky zasahovat do řešení konkrétních problémů, nebo se má spíše věnovat obecnějším otázkám politické kultury, morálky a podobně? Měl by se trvale věnovat i řešení konkrétních otázek, měl by se jim věnovat, ale jen ve výjimečných případech, nebo by se měl věnovat obecnějším otázkám morálky a podobně?“

Tabulka 4: Postavení prezidenta vůči vládě⁴ (v %)

	duben 2002	únor 2004	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
má zasahovat do její činnosti v omezené míře	49	61	56	52	49	52	55	64	55
nemá vůbec zasahovat do činnosti vlády	35	23	28	31	32	28	23	18	29
má řídit činnost vlády	6	11	9	10	11	10	16	15	12

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Jaké postavení má mít prezident vůči vládě? Prezident nemá zasahovat do činnosti vlády, prezident má v omezené míře zasahovat do činnosti vlády, nebo prezident má řídit činnost vlády a předsedat jí namísto premiéra?“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

V porovnání se situací v březnu loňského roku významně vzrostl podíl odpůrců jakýchkoliv zásahů prezidenta do činnosti vlády (o 11 procentních bodů) a rozložení názorů je tak v současnosti podobné, jako tomu bylo v letech 2005 až 2011. Zdá se tak, že v období krátce po první přímé volbě prezidenta občany byli lidé více nakloněni aktivnější roli prezidenta v oblasti domácí politiky. Po téměř roce zkušenosti s prvním přímo zvoleným prezidentem podíl zastánců zásahů prezidenta do činnosti vlády ale významně poklesl. Roli zde však mohla sehrát také změna vlády, v době konání šetření došlo ke jmenování Bohuslava Sobotky premiérem.

Názor, že prezident má přímo řídit činnost vlády vyjadřovali častěji respondenti se základním vzděláním, lidé označující životní úroveň své domácnosti jako špatnou a ti, kteří se sami na škále levice-pravice přiřadili k levici. Naopak lidé, kteří se zařazují na pravou stranu politického spektra a podle stranických preferencí potenciální voliči TOP 09, častěji vyslovili názor, že prezident nemá do činnosti vlády vůbec zasahovat. I zde se objevuje výrazná diference z hlediska důvěry k prezidentovi, když lidé nedůvěřující prezidentovi častěji vyjádřili názor, že do činnosti vlády nemá prezident vůbec zasahovat.

Všech respondentů jsme se dále zeptali, jak má podle jejich názoru prezident postupovat při jmenování vlády (viz tabulku 5).

⁴ Otázka: „Jaké postavení má mít prezident vůči vládě? Prezident nemá zasahovat do činnosti vlády; prezident má v omezené míře zasahovat do činnosti vlády; prezident má řídit činnost vlády?“

Tabulka 5: Role prezidenta při jmenování vlády⁵ (v %)

	duben 2002	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
jmenovat ministry na doporučení premiéra	64	61	62	61	56	59	61	69
jmenovat ministry na základě vlastního uvážení	9	15	15	16	19	17	20	13
nemá ministry jmenovat	13	13	10	11	11	12	10	10

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví.“

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Jak má podle Vás prezident jmenovat vládu? Má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra, nebo nemá jmenovat členy vlády?“

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Seďm z deseti českých občanů (69 %) se domnívá, že prezident by měl jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra, 13 % dotázaných vyslovilo názor, že prezident má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení. Podle desetiny obyvatel ČR (10 %) nemá prezident jmenovat ministry vlády, neboť to má být v kompetenci někoho jiného.

V časovém srovnání je i zde patrné, že podíl občanů preferujících aktivní zásahy prezidenta ve vztahu ke složení a činnosti vlády za poslední rok poklesl. Podíl občanů, kteří se domnívají, že prezident má všechny ministry jmenovat na základě doporučení budoucího premiéra, je nejvyšší za celé sledované období, tj. od roku 2002, kdy byla otázka do výzkumu zařazena poprvé.

Že prezident by měl jmenovat ministry na základě doporučení budoucího premiéra, tak tento názor zastávají častěji respondenti deklarující dobrou životní úroveň, lidé se středním vzděláním s maturitou, nebo vzděláním vysokoškolským, pracovníci ve vedoucích funkcích a nižší odborní pracovníci, dotázaní, kteří se sami zařadili k pravici nebo k pravému středu a podle stranických preferencí potenciální voliči ANO, KDU-ČSL a TOP 09.

V lednovém šetření jsme se dále zajímali o to, jaké postavení má mít prezident v oblasti zahraniční politiky (viz tabulku 6).

⁵ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat vládu? Má jmenovat všechny ministry na základě vlastního uvážení; má jmenovat všechny ministry na základě doporučení budoucího premiéra; nemá jmenovat ministry vlády – to má být v kompetenci někoho jiného?“

Tabulka 6: Postavení prezidenta v zahraniční politice země⁶ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012	březen 2013	leden 2014
může se angažovat ve směru udávaném vládou a ministerstvem zahraničí	65	54	61	64	58	55	57	59	60
má aktivně vystupovat nezávisle na vládě	15	26	20	16	17	21	21	21	19
má řídit zahraniční politiku	6	9	8	9	10	11	8	8	7
nemá se angažovat	6	6	5	6	8	5	7	7	8

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 13. – 20. 1. 2014, 1105 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Šest z deseti českých občanů (60 %) si myslí, že prezident se může angažovat v oblasti zahraniční politiky, ale nesmí překračovat oficiální směr, který udává vláda a ministerstvo zahraničí. Možnost, že by prezident mohl aktivně vystupovat nezávisle na vládě a ministerstvu, pokládá za vhodnou přibližně pětina lidí (19 %). Menšinové je jak přesvědčení, že prezident má řídit zahraniční politiku země (7 %), tak názor, že se v zahraniční politice vůbec nemá vůbec angažovat (8 %). Názory na postavení prezidenta v zahraniční politice země jsou z hlediska časového srovnání poměrně stabilní.

Angažovanost prezidenta v intencích politiky vlády a ministerstva zahraničí častěji schvalují lidé s vyšší odborným a vysokoškolským vzděláním, ti, kdo uvádějí dobrou životní úroveň a lidé řadící se na škále politické orientace k pravici nebo pravému středu. Lidé se základním vzděláním, špatnou životní úrovní, řadící se sami k levici a potenciální voliči KSČM jsou naproti tomu častěji spíše pro to, aby prezident zahraniční politiku sám řídil.

⁶ Otázka: „Jaké postavení má mít prezident v oblasti zahraniční politiky? Prezident se nemá angažovat v oblasti zahraniční politiky, prezident se může angažovat v oblasti zahraniční politiky, ale nesmí překračovat oficiální směr, který udává vláda a ministerstvo zahraničí, prezident má aktivně vystupovat v oblasti zahraniční politiky nezávisle na vládě, nebo prezident má řídit českou zahraniční politiku?“